

کاربرد تئوری رفتار برنامه ریزی شده در تصمیمات سرمایه گذاری در ابزارهای نوین مالی اسلامی

نرگس یزدانیان^۱، هدیه سابقی^۲

^۱ استادیار حسابداری، گروه حسابداری، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران. (نویسنده مسئول)

^۲ کارشناس ارشد حسابداری، گروه حسابداری، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران.

چکیده

در این پژوهش به بررسی کاربرد تئوری رفتار برنامه ریزی شده بر روی تصمیمات افراد در سرمایه گذاری در ابزارهای نوین مالی اسلامی پرداخته شده است. به منظور انجام پژوهش ۲۳۰ پرسشنامه حاوی ۲۴ سوال در خصوص سازه های نظریه رفتار برنامه ریزی شده شامل نگرش، هنجارهای ذهنی و کنترل رفتاری درک شده در بین سرمایه گذاران فعال در بازار سرمایه و آشنا به ابزارهای نوین تامین مالی توزیع شد. تجزیه و تحلیل اطلاعات در این تحقیق از طریق نرم افزار آماری SPSS ۱۷ و AMOS صورت گرفته است. به منظور آزمون مدل مفهومی پژوهش و تجزیه و تحلیل فرضیه های پژوهش از تحلیل مسیر استفاده شده است. نتایج حاصل از پژوهش نشان می دهد که کلیه عوامل پیش بینی کننده رفتار افراد طبق تئوری رفتار برنامه ریزی شده بر قصد و اقدام آن ها به سرمایه گذاری در ابزارهای نوین مالی تاثیر مثبت و معناداری دارد. همچنین میزان تاثیر این عوامل بر تصمیمات سرمایه گذاری در میان گروه های مختلف (تفکیک شده بر اساس ویژگی های جمعیت شناختی شامل سن، جنسیت، وضعیت تاهل، سابقه شغلی، میزان تحصیلات و وضعیت درآمد) متفاوت است.

واژه های کلیدی: تئوری رفتار برنامه ریزی شده، روش و نگرش، هنجارهای ذهنی، کنترل رفتاری درک شده، ابزارهای نوین تامین مالی اسلامی.

مقدمه

بازارهای مالی نقش برجسته ای را در توسعه اقتصادی کشورها ایفا می نمایند. اکثر صاحب نظران علم اقتصاد تشکیل سرمایه را مهمترین عامل پیشرفت اقتصادی دانسته اند. توسعه اقتصادی در جهان مترقی امروز، مدیون بورس و فعالیت های بازار سرمایه است. جذب سرمایه های جامعه به بورس اوراق بهادار، موجب جذب نقدینگی اضافی موجود در بدنه جامعه، تزریق آن به بخش تولید و بهبود وضع اقتصاد کشور می گردد. در همین راستا انجام اقداماتی در راستای افزایش جذابیت های بورس اوراق بهادار و به دنبال آن رونق بخشیدن به این حوزه حائز اهمیت است. (فرید و همکاران، ۱۳۹۳، ۸۴)

وجود ابزارهای مالی گوناگون در بازار اوراق بهادار، انگیزش و مشارکت بیشتر مردم را در تأمین منابع مالی فعالیت های اقتصادی درازمدت به همراه می آورد. تنوع ابزارهای مالی از نظر ترکیب ریسک و بازده، ماهیت سود و شیوه مشارکت در ریسک، گروه های مختلفی را به سوی خود می کشاند. (اسماعیل زاده و امیری، ۱۳۹۴، ۵۸). در حال حاضر ابزارهای متنوعی در بازار سرمایه وجود دارد که از آن جمله می توان به اوراق اجاره، مباحه، خرید دین، اوراق رهنی، سفارش ساخت، قرض الحسنه، مشارکت، منفعت، جعاله، استصناع، اختیار معامله از جمله اختیار معامله سهام، اسناد خزانه اسلامی، تسهیلات مسکن، ابزارهای قابل معامله در بازار مشتقه و مالی بورس کالا شامل سپرده کالایی، سلف، صندوق کالایی، حق اختیار معامله و قراردادهای آتی و همچنین صندوق سرمایه گذاری مشترک، صندوق سرمایه گذاری قابل معامله، صندوق های جسورانه و صندوق زمین و ساختمان اشاره نمود.

تنوع بخشیدن به ابزارهایی که سهولت اجرا و کاربرد وسیع تری دارند، رونق بازار بدهی و تکمیل شدن بازار مالی به توسعه نظام تأمین مالی در کشور کمک کرده و بسیاری از تنگناهای دولت و بخش خصوصی را مرتفع می سازد. علاوه بر این، بررسی رفتار سرمایه گذاران و شناسایی عواملی که می تواند تصمیمات سرمایه گذاران را به سرمایه گذاری در این ابزارها تحت تاثیر قرار دهد نیز بسیار حائز اهمیت می باشد. ایجاد عوامل موثر بر رونق بورس اوراق بهادار باید در راستای ایجاد تمایل در افراد به سرمایه گذاری باشد. از طرفی توجه به احتمال تاثیر ویژگی های جمعیتی در رفتار سرمایه گذاران نیز کمتر مورد توجه قرار گرفته است. لذا با توجه به اهمیت استقبال افراد از بازار سرمایه در کارایی عملیات بازار، رشد اقتصادی و ثبات اقتصادی، شناسایی عوامل موثر بر شکل گیری تصمیم افراد در سرمایه گذاری در بازار سرمایه و تقویت این عوامل حائز اهمیت است.

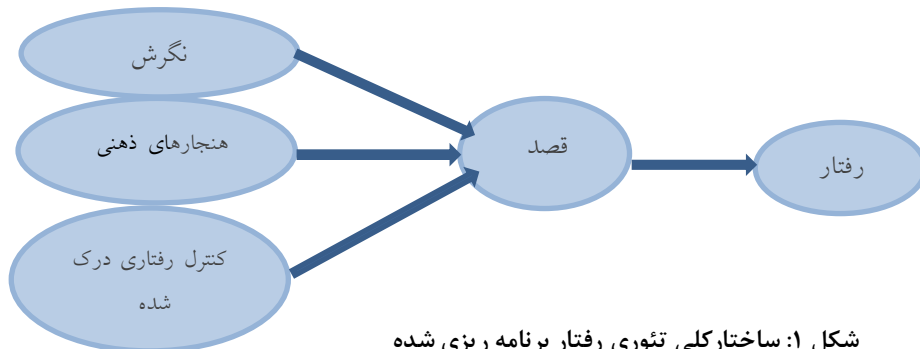
الگوهای بسیاری در زمینه رفتار وجود دارند که از جمله آنها، تئوری رفتار برنامه ریزی شده یا به اختصار TPB^۱ می باشد. مهم ترین هدف تئوری مذکور، درک و پیش بینی تاثیرات انگیزشی بر رفتار فرد می باشد. این تئوری سعی دارد تا ارتباطات موجود میان نگرش، هنجارهای ذهنی، تمایل و رفتار را توضیح دهد. پیش فرض اصلی تئوری مذکور، تئوری رفتار منطقی می باشد. براساس تئوری رفتار منطقی، انسان ها موجوداتی منطقی بوده و از اطلاعات در دسترس خود، شیوه ای منظم و منطقی برای ارزیابی ضررها و سودمندی های انجام عملی خاص، بکار می برند.

آجزن و فیش بین^۲ (۱۹۸۸)، با این استدلال که اولاً مردم تصمیمات رفتاری خود را بر پایه بررسی معقول و منطقی اطلاعات در دسترس انتخاب می کنند و ثانیاً مردم نتایج عملکرد خود را قبل از اتخاذ تصمیم مورد توجه قرار می دهند، مدل رفتار منطقی را برای پیشگویی و توضیح رفتار فرد طرح ریزی کرد. سپس آجزن با توجه به محدودیت های موجود در خصوص رفتارهایی که تحت کنترل ارادی افراد نیست، عامل کنترل رفتاری درک شده را به تئوری مذکور اضافه کرد و این تئوری بسط داده شده مدل رفتار برنامه ریزی شده نام گرفت. در واقع می توان گفت در تئوری رفتار برنامه ریزی شده، دستورالعملی برای ایجاد کنترل رفتار ادراکی داده شده است. این مدل بر پایه تئوری

^۱ Theory of Planned Behavior

^۲ Fishbein

انتظار ارزش تنظیم شده است (کریستوفر^۳ و همکاران، ۲۰۰۱، ۴۷۴). طبق این مدل قصد انجام یک رفتار توسط سه عامل شامل نگرش نسبت به رفتار، هنجارهای ذهنی، و کنترل رفتاری درک شده پیش بینی می شود (شکل ۱). نگرش نسبت به رفتار، ارزشیابی مثبت یا منفی در مورد انجام یک رفتار می باشد که از دو زیرسازه باورهای رفتاری و ارزیابی نتایج رفتار که باعث حصول نگرش نسبت به رفتار می شود تشکیل شده است (شارما^۴ و همکاران، ۲۰۰۸، ۳۱). هنجارهای ذهنی، به فشار اجتماعی درک شده توسط فرد برای انجام یا عدم انجام رفتار هدف اشاره دارد. افراد غالباً بر مبنای ادراکشان از آنچه که دیگران فکر می کنند عمل می کنند و قصد آن ها جهت پذیرش رفتار به صورت بالقوه، متاثر از افرادی است که ارتباط نزدیکی با آن ها دارند. در این تئوری هنجار ذهنی فرد، حاصل ضرب باورهای هنجاری در انگیزه پیروی برای انجام رفتار هدف با وجود این انتظارات می باشد (براتی و همکاران، ۲۰۱۳، ۴۳).

شکل ۱: ساختار کلی تئوری رفتار برنامه ریزی شده

کنترل رفتاری درک شده که عبارت است از درجه ای از احساس فرد در مورد اینکه انجام یا عدم انجام یک رفتار تا چه حد تحت کنترل ارادی وی می باشد. عوامل کنترل شامل عوامل داخلی و عوامل خارجی است. فاکتورهای داخلی مربوط به شخص بوده و شامل مهارت ها، توانایی ها، اطلاعات و احساسات می باشد و در بررسی عوامل خارجی به فاکتورهایی همچون عوامل محیطی و یا شغلی اشاره شده است (طاووسی و همکاران، ۱۳۸۸، ۳۷). قصد رفتاری بیانگر شدت نیت و اراده فردی برای انجام رفتار هدف است. رفتار نیز همیشه بعد از قصد رفتاری و متصل به آن است. بر اساس این تئوری، رفتار، منحصرأ تحت کنترل قصد رفتاری می باشد (بشیریان و همکاران، ۱۳۹۱، ۱۵۷، کونر^۵ و همکاران، ۱۹۹۸، ۱۰۲).

با توجه به فرصتهای بی شمار سرمایه گذاری در ایران و عدم کفایت سرمایه گذاری از طرف فرد یا گروهی از افراد، بورس اوراق بهادار میتواند نقشی سازنده و مؤثر در این زمینه ایفا کند. بنابراین شناسایی عوامل مؤثر بر سرمایه گذاری در بورس اوراق بهادار میتواند به عنوان نقطه آغازی در جلب مشارکت عمومی به شمار آید. تئوری پردازان معتقدند که کل بازار سرمایه برپایه خصیصه های روانشناسی افراد شکل میگیرد و حرکت میکند. سوابق گذشته حاکی از این است اطلاعات شخصی، تحصیلات و محیط و عوامل متعدد دیگری بر رفتار سرمایه گذار موثرند. پس این رفتارهاست که حداقل بخشی از رفتار بازار را کنترل میکند و بی منطق عمل کردن سرمایه گذاران را بهتر توصیف میکند. البته شایان ذکر است که عوامل کلان مانند سیاست های دولت اعم از مالی و غیرمالی یا فرهنگ سرمایه گذاری هر کشور نیز در میزان سرمایه های بازار مؤثرند (گرگی زاده و همکاران، ۱۳۹۶، ۲۷۷).

این پژوهش در صدد است تا به این سوال اصلی پاسخ دهد که آیا عوامل عنوان شده در تئوری رفتار برنامه ریزی شده شامل نگرش، هنجارهای ذهنی و کنترل رفتاری درک شده بر شکل گیری قصد افراد و همچنین اقدام آن ها به

^۳ Christopher

^۴ Sharma

^۵ Conner

سرمایه گذاری در ابزارهای نوین تامین مالی تاثیر گذار است یا خیر؟ و آیا میزان تاثیر این عوامل بر تصمیمات سرمایه گذاری افراد در بین گروه های مختلف تفکیک شده بر اساس ویژگی های جمعیتی شناختی متفاوت است یا خیر؟ لذا بر این اساس فرضیه های پژوهش به شرح زیر تدوین شده اند:

فرضیه ۱: روش و نگرش، تاثیر مثبت و معناداری بر قصد رفتاری افراد در سرمایه گذاری در ابزارهای نوین تامین مالی دارد.

فرضیه ۲: هنجارهای ذهنی، تاثیر مثبت و معناداری بر قصد رفتاری افراد در سرمایه گذاری در ابزارهای نوین تامین مالی دارد.

فرضیه ۳: کنترل رفتاری درک شده، تاثیر مثبت و معناداری بر قصد رفتاری افراد در سرمایه گذاری در ابزارهای نوین تامین مالی دارد.

فرضیه ۴: کنترل رفتاری درک شده، تاثیر مثبت و معناداری بر سرمایه گذاری واقعی افراد در ابزارهای نوین تامین مالی دارد.

فرضیه ۵: قصد رفتاری سرمایه گذاران، تاثیر مثبت و معناداری بر سرمایه گذاری واقعی آن ها در ابزارهای نوین تامین مالی دارد.

هریک از فرضیه های یک تا ۵ نیز بین گروه های مختلف جمعیتی تفکیک شده بر اساس جنسیت، وضعیت تاهل، سابقه شغلی، میزان تحصیلات و وضعیت درآمد نیز آزمون شده است.

مرور پیشینه ها:

در بازار سرمایه ایران، پژوهشهای زیادی در زمینه مالی رفتاری و تصمیمات سرمایه گذاری سرمایه گذاران انجام شده است که می توان آنها را به دو گروه تقسیم کرد: الف) بررسی عوامل موثر بر تصمیمات سرمایه گذاران که در این پژوهش ها عوامل رفتاری، سیاسی، اقتصادی و مالی موثر بر تصمیمات سرمایه گذاران در بورس اوراق بهادار تهران بررسی شده است و ب) بررسی رفتار منطقی و خطاهای رفتاری در تصمیمات سرمایه گذاران در بورس اوراق بهادار تهران که به بررسی رفتار توده وار بیش واکنشی و کم واکنشی، تصمیم گیری شهودی و... در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته است (وکیلی فرد و همکاران، ۲۰۱۳۹۲)، اما هیچیک از پژوهشهای انجام شده به بررسی رفتار افراد در حوزه سرمایه گذاری در ابزارهای نوین مالی نپرداخته است.

ابراهیمی و همکاران در پژوهشی با عنوان عوامل تعیین کننده رفتار سهامداران جزء در بورس اوراق بهادار تهران بر مبنای مدل سازی معادلات ساختاری به این نتیجه رسیدند که بعد بیرونی (عوامل اقتصادی، سیاسی و روانی) نسبت به بعد داخلی تبیین بیشتری نسبت به رفتار و تصمیم گیری سرمایه گذار دارد. همچنین در بین عوامل تشکیل دهنده بعد بیرونی، عامل سیاسی بیش از سایر عوامل توانسته است تبیین بعد بیرونی را داشته باشد از طرفی عامل اقتصادی کمترین میزان تبیین را نسبت به سایر عوامل دارد (ابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۱، ۱۳۹۶).

سینایی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی به بررسی متغیرهای رفتاری تاثیرگذار بر تصمیمات سرمایه گذاری بر مبنای سبک های عمده سرمایه گذاری (بنیادی، تکنیکال یا سایر تکنیک ها) در بورس اوراق بهادار پرداختند. جهت انجام پژوهش پرسشنامه ای میان ۲۸۷ سرمایه گذار توزیع گردید و جهت سنجش فرضیه ها از آزمون تی تک نمونه ای و تحلیل عاملی یک طرفه استفاده شد. نتایج حاصل از پژوهش نشان می دهد تصمیمات سرمایه گذاری در تمام سبک های مورد مطالعه تحت تاثیر متغیرهای رفتاری قرار می گیرند و تفاوت معناداری در تاثیر متغیرهای رفتاری بر تصمیمات سرمایه گذاری سهامداران با توجه به سبک های سرمایه گذاری آن ها وجود ندارد (سینایی و همکاران، ۱۳۹۴، ۷۳).

محمدی و همکاران در پژوهشی به طراحی و تبیین مدلی جامع از عوامل خرد (اطلاعات شرکت، عوامل روانی و اطلاعات معاملات در بازار سرمایه) و کلان (عوامل سیاسی و اقتصادی) موثر بر انگیزه سرمایه گذاری سهامداران در بورس اوراق بهادار پرداختند. برای گردآوری داده های مورد نیاز از پرسشنامه استفاده گردید. سپس با استفاده از

روش معادلات ساختاری روابط بین متغیرها مورد بررسی قرار گرفت و عوامل معرفی شده توسط آزمون فریدمن رتبه بندی شد. نتایج پژوهش نشان می دهد تمامی متغیرها به جز نتایج تحلیلهای علمی (تکنیکال و بنیادی) دارای رابطه مثبت و معنادار با انگیزه سرمایه گذاری در سهام بوده اند. بعلاوه عامل اطلاعات مالی شرکت در رتبه اول و عوامل سیاسی، اطلاعات معاملاتی بازار، عوامل اقتصادی، اطلاعات عمومی، شایعات و تحلیلهای علمی به ترتیب در رتبه های دوم تا هفتم قرار میگیرند (محمدی و همکاران، ۱۳۹۴، ۱۰۳).

هرسی ورسامی و همکاران^۶، به بررسی این موضوع پرداختند که آیا تئوری رفتار برنامه ریزی شده (TPB) بر تصمیمات افراد در سرمایه گذاری در صکوک در قطر موثر می باشد؟ نتایج حاصل از پژوهش بیانگر آن است که نگرش افراد دارای اثر مثبت و معناداری بر روی رفتار آن ها در استفاده از صکوک دارد. این پژوهش همچنین نشان داد که مذهب به تنهایی در استفاده از صکوک موثر نمی باشد، اما عوامل رفتاری مانند کیفیت خدمات به مشتریان و میزان دانش و آگاهی از صکوک و در سرمایه گذاری افراد در این اوراق بسیار موثر می باشد. در نهایت، این پژوهش نشان داده که افزایش آگاهی در مورد صکوک هم برای مسلمانان و غیر مسلمانان، استفاده از صکوک را افزایش می دهد (هرسی ورسامی و همکاران، ۲۰۱۶، ۹۳).

حسین و همکاران^۷، در پژوهش خود در ترکیه به این نتیجه رسیدند که صکوک نه تنها برای صنعت مالی اسلامی حیاتی است، بلکه یک منبع تامین مالی قابل توجهی نیز برای توسعه زیرساخت ها می باشد. با این حال؛ با وجود تلاش های متعدد محققان، انگیزه اصلی برای انتخاب صکوک توسط سرمایه گذاران به صورت جزئی، مشخص نمی باشد (حسین و همکاران، ۲۰۱۶، ۲۸).

مطالعه ای توسط حنیفا و همکاران^۸ (۲۰۱۵)، با عنوان چرا صادر کنندگان صکوک، اقدام به انتشار صکوک می کنند؟ انجام شده است. این مطالعه در بورس مالزی در سال های بین ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۳ انجام شده است. نتایج حاصل از این مطالعه نشان می دهد که از لحاظ بهینه سازی خطرات و بازده تمامی ابزارهای تامین مالی که در بازار مورد استفاده قرار می گیرد، صکوک بهتر عمل می کند.

میتاوا و همکاران^۹، در پژوهشی با عنوان بررسی رفتار بانکی مشتریان بانک های اسلامی در کشور سودان در سال های بین ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۱ به این نتیجه رسیدند که دین تاثیر مثبتی بر نگرش افراد نسبت به استفاده از محصولات و خدمات بانکی داشته است (میتاوا و همکاران، ۲۰۱۴، ۲۹۹).

سعید و همکاران^{۱۰}، در پژوهش های خود با عنوان عوامل موثر در توسعه بازار صکوک بر سنجش میزان تاثیرگذاری عوامل اقتصاد کلان بر صکوک پرداختند. ایشان در پژوهش خود دریافتند که رشد بازار صکوک به تولید ناخالص داخلی سرانه، اندازه اقتصادی، بازده تجاری، جمعیت مسلمانان (درصد) و کیفیت نظارتی بستگی دارد (سعید و همکاران، ۲۰۱۳، ۲۵۱).

در یک مطالعه در مالزی که توسط سلامات و عبدالکدیر^{۱۱}، انجام شده است؛ مشتریان بانک های اسلامی، خدمات سریع و کارآمد، محرمانه بودن حساب های بانکی خود، شهرت بانک و تصور ذهنی از بانک در اذهان عمومی را از

^۶ Hersi Warsami

^۷ Hussain

^۸ Hanifa et al

^۹ Metawa

^{۱۰} Said

^{۱۱} Selamat and Abdul Kadir

عوامل اصلی انتخاب بانک عنوان نمودند. همچنین؛ آنها به این نتیجه رسیدند که نگرش مشتری و تصورات ذهنی آنها، در انتخاب بانک و استفاده از ابزارهای مالی نقشی تعیین کننده دارد (سلامات و عبدالکدیر، ۲۰۱۲، ۸۷).

مارشال ابامویی^{۱۱} در پژوهش خود که به بررسی عوامل موثر بر تصمیم سرمایه گذاری در بورس نیجریه میپردازد عامل عملکرد سهام شرکت در گذشته، سیاست افزایش سرمایه یا تقسیم سود و انگیزه افزایش ثروت سهامدار را به عنوان مهمترین عامل و همچنین شایعات بازار، وفاداری به محصول شرکت، مذهب و زیان مورد انتظار در سایر سرمایه گذاری ها را به عنوان کم اهمیت ترین عوامل شناسایی نموده است (ابامویی، ۲۰۱۳، ۱۴۱).

چانگ^{۱۲} به بررسی متغیرهای اقتصادی مهم مانند تغییرات نرخ بهره، تغییرات نرخ تورم، و آثار جایگزین های سرمایه گذاری پرداخته است. همچنین او متغیرهای اجتماعی و سیاسی تأثیرگذار، مانند تحولات داخلی و منطقه ای و نوسانات سیاسی، و مؤلفه های روانی مانند تأثیر انتشار اخبار و شایعات در سطح کلان را مورد بررسی قرار داده است. در سطح مؤلفه های خرد نیز میزان تأثیرگذاری نسبت های مالی و ریسک و بازده سهام مورد بررسی قرار گرفته است. بر اساس نتایج این پژوهش، عوامل مؤثر بر تصمیم گیری سهامداران را میتوان در قالب دو متغیر کلان، شامل عوامل اقتصادی واجتماعی و متغیرهای خرد، شامل عوامل مالی و مدیریتی شرکت طبقه بندی کرد (چانگ، ۲۰۰۴).

مریلکاس^{۱۳} و همکارانش از راه مطالعه پیمایشی، سعی کردند که عوامل تأثیر گذار بر رفتار سرمایه گذاران حقیقی را در بازار سرمایه یونان شناسایی کنند. نتایج تحقیق آن ها نشان می دهد که معیار تصمیم گیری افراد در خرید یک سهم، ترکیبی از معیارهای اقتصادی و معیارهای روان شناختی است. آن ها دریافتند که تصمیم گیری سرمایه گذاران همواره یک رویکرد منسجم و عقلایی نخواهد بود (مریلکاس و همکاران، ۲۰۰۳).

یکی دیگر از پژوهشهای صورت گرفته در رابطه با شناسایی عوامل تأثیر گذار بر رفتار سرمایه گذاران، پژوهشی است که توسط التیمی^{۱۴} در بازار سرمایه امارات صورت گرفت. وی متغیرهای تأثیر گذار بر رفتار سرمایه گذاران را در پنج گروه از عوامل طبقه بندی کرد. این عوامل عبارتند از اطلاعات مالی و حسابداری، اطلاعات خنثی، توصیه های جانبدارانه، انطباق تصویر خود با شرکت و نیازهای شخصی سرمایه گذار. یافته های این پژوهش حاکی از این است که متغیرهای مرتبط با نظریه حداکثر کردن مطلوبیت از قبیل رشد سودآوری، سود نقدی پرداخت شده به سهامداران و سود هر سهم پیشبینی شده از مهم ترین متغیرهای تأثیرگذار در قصد خرید یک سهم در بازار خواهد بود (التیمی، ۲۰۰۶). محمد شافی^{۱۵} در مقاله ای با عنوان تعریف رفتار فردی سرمایه گذاران در بورس اوراق بهادار که به مطالعه تطبیقی چند کشور پرداخته است، تأثیر افشای اطلاعات حسابداری و انطباق تصویر ذهنی سرمایه گذاران با واقعیت شرکت ناشر سهام و همچنین نیازهای شخصی سرمایه گذاران را به عنوان عوامل اصلی اثرگذار بر خرید سهام توسط سرمایه گذاران برمی شمارد (شافی، ۲۰۱۴، ۶۰).

روش شناسی

روش تحقیق حاضر پیمایشی توصیفی از نوع مقایسه ای است که منابع علمی آن به روش کتابخانه ای و داده های آزمون فرضیات به روش میدانی جمع آوری گردید. به منظور انجام این مطالعه از پرسشنامه ای که توسط هرسی ورسامی و همکاران در سال ۲۰۱۶ استفاده شده است؛ بهره گرفته شد. در این پرسشنامه که حاوی سوالات مربوط به

^{۱۱} Marshal Obamuyi

^{۱۲} Chang

^{۱۳} Merilkas

^{۱۴} Al-Tamimi

^{۱۵} Shafi, Mohammad

سازه های نظریه رفتار برنامه ریزی شده است نگرش نسبت به سرمایه گذاری در ابزارهای نوین مالی اسلامی با ۶ سوال، هنجارهای ذهنی با ۴ سوال، کنترل رفتاری درک شده با ۵ سوال، قصد سرمایه گذاری با ۳ سوال و در نهایت سرمایه گذاری واقعی در ابزارهای نوین مالی با ۶ سوال در قالب طیف ۵ ارزشی لیکرت سنجیده می شود. جامعه آماری این پژوهش نیز، شامل افرادی است که در حوزه ابزارهای نوین مالی اسلامی آگاهی دارند. مثل پرسنل واحد مدیریت نظارت بر بازار اولیه سازمان بورس و اوراق بهادار، پرسنل نهادهای مالی فعال در مشاوره، عرضه و معامله ابزارهای نوین مالی اسلامی شامل پرسنل شرکتهای تامین سرمایه، شرکتهای مشاور سرمایه گذاری، کارگزاری ها، صندوق های سرمایه گذاری و سیدگردان ها و سایر اشخاص حقیقی سرمایه گذار در بورس اوراق بهادار. با کاربرد سوالات مربوط به سه سازه کنترلی (نگرش، هنجارهای ذهنی، کنترل رفتاری درک شده) و پس از تایید روایی و پایایی آن، اطلاعات لازم از نمونه های پژوهش جمع آوری گردید و تحلیل های آماری بر روی آنها انجام شد. توافق درونی آیتم های هر یک از سازه ها با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ارزیابی گردید. داده ها در نهایت وارد نرم افزار SPSS ۱۷,۰ و AMOS شدند و با استفاده از آزمون های آماری خی دو، آنالیز واریانس و آنالیز عاملی اکتشافی و مدل یابی معادلات ساختاری تجزیه و تحلیل گردیدند. از آنجا که تعیین حجم نمونه اهمیت فراوانی در قابلیت تعمیم نتایج آزمون به جامعه دارد لذا می بایست دقیق ترین روش را جهت تعیین حجم نمونه برگزید. بنابراین به منظور تعیین حجم نمونه، سطح اطمینان و دقت را در این مطالعه ۹۵ درصد ($\alpha = 5\%$) و دقت را ۰/۱ ($\epsilon = 0/1$) در نظر گرفتیم و با توجه به اینکه در پرسشنامه از طیف ۵ گزینه ای لیکرت استفاده می شود و متغیر تحقیق را به صورت میانگین نتایج هر پاسخ دهنده تعیین می کنیم لذا بزرگترین مقدار ۵ و کوچکترین مقدار ۱ می باشد بنابراین واریانس داده ها به صورت ذیل محاسبه گردید:

$$\delta = \frac{\max(xi) - \min(xi)}{6}$$

$$\delta \approx \frac{5-1}{6} = \frac{4}{6} = 0.667$$

و با توجه به اینکه متغیرها از نوع چند ارزشی با مقیاس فاصله ای می باشد و حجم جامعه نامحدود است از رابطه زیر جهت تعیین حجم نمونه استفاده گردید (مومنی و فعال قیومی، ۱۳۹۶).

$$zn = \left(\frac{z_{\alpha}^2 \times \delta}{\epsilon} \right)$$

$$z_{\alpha}^2 = 1.96$$

$$z \approx 171n = \left(\frac{1.96^2 \times 0.667}{0.1} \right)$$

بر همین اساس ۲۵۰ پرسشنامه میان گروه های مختلف توزیع گردید که پس از دریافت ۱۷۱ پرسشنامه که به صورت کامل توسط پاسخ دهندگان تکمیل گردیده بود تجزیه و و تحلیل داده های آماری بر روی پاسخ های دریافتی صورت پذیرفت.

جهت دستیابی به برازش مدل و تعیین اعتبار مدل های طراحی شده از شاخص های مختلف برازش و ضرایب ساختاری مدل، استفاده شده است. شاخص های برازش مورد استفاده شامل نیکویی برازش (Goodness of Fit: GFI)، نیکویی برازش تطبیق یافته (Goodness of Fit: AGFI Adjusted)، ریشه میانگین مربع خطای تقریبی (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA)، شاخص کای دو و درجه آزادی متناظر با آن، شاخص برازش مقایسه ای یا تطبیقی (Comparative Fit Index: CFI) است که به طور معمول در تعیین برازندگی تحلیل عاملی تاییدی استفاده می شود. نتایج حاصل از شاخص های مذکور در جدول ۲ آورده شده است.

جدول ۲: شاخص های نیکویی برازش مدل مفهومی پژوهش

شاخص	χ^2	χ^2 / df	CFI	GFI	AGFI	RMSEA
مدل تحلیل عاملی	۲/۱۴۳	۱/۰۷۲	۰/۹۹۹	۰/۹۸۶	۰/۸۹۴	۰/۰۳۵

نتایج حاصل از شاخص های GFI, CFI و AGFI عددی است نزدیک به ۱. بنابراین شاخص های نیکویی برازش مدل نشاندهنده ی این است که در مجموع، مدل قابل استناد می باشد.

برای بررسی همسانی درونی یا پایایی عامل های پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید. نتایج مربوط به بررسی پایایی عامل های پرسشنامه در جدول شماره ۳ آورده شده است. با توجه به نتایج ارائه شده در جدول تمامی عامل ها پایایی درونی دارند (آلفای کرونباخ بیشتر از ۰/۷ است).

جدول ۲: ضرایب آلفای کرونباخ مربوط به پایایی پرسشنامه

سازه	سوالات پرسشنامه	آلفای کرونباخ
سرمایه گذاری واقعی در ابزارهای نوین مالی اسلامی	۱-۶	۰/۹۲۱
قصد سرمایه گذاری	۷-۹	۰/۹۰۶
نگرش نسبت به سرمایه گذاری در ابزارهای نوین مالی اسلامی	۱۰-۱۵	۰/۸۹۳
هنجارهای ذهنی	۱۶-۱۹	۰/۸۸۴
کنترل رفتاری درک شده	۲۰-۲۴	۰/۹۲۲

تحلیل داده ها:

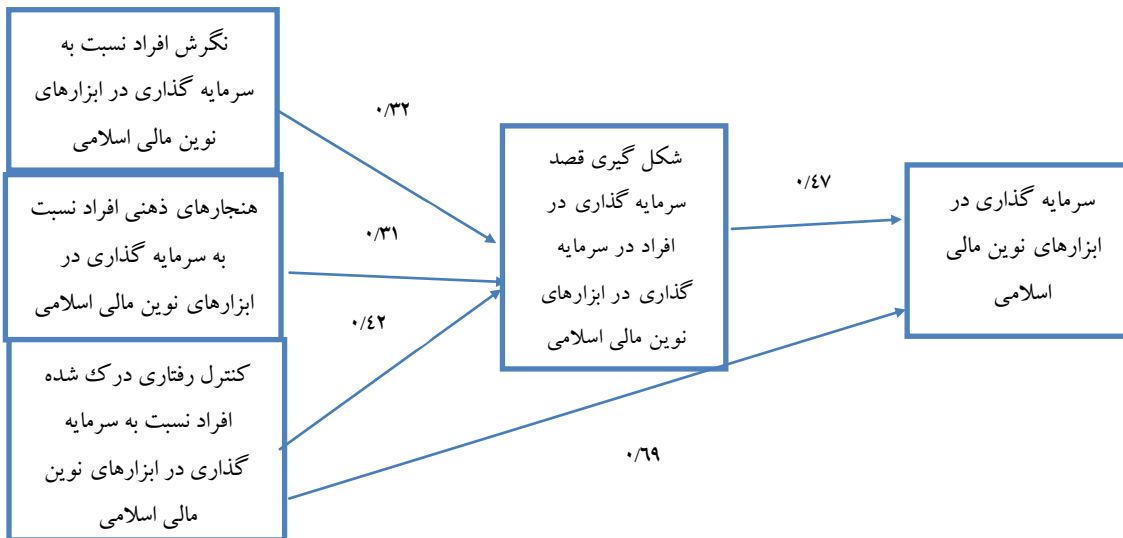
اطلاعات مربوط به ویژگی های جمعیت شناختی نمونه مورد پژوهش بر حسب جنسیت، تاهل، میزان تحصیلات، سابقه شغلی، سن و میزان درآمد به شرح جدول ۱ می باشد.

جدول ۱: جدول توزیع فراوانی پاسخ دهندگان

درصد	فراوانی	شرح	
۰/۳۴	۵۸	زن	جنسیت
۰/۶۶	۱۱۳	مرد	
۰/۳۹	۶۶	مجرد	وضعیت تاهل
۰/۶۱	۱۰۵	متاهل	
۰/۳۲	۵۴	کارشناسی	وضعیت تحصیلات
۰/۶۰	۱۰۳	کارشناسی ارشد	
۰/۰۸	۱۴	دکتری	
۰/۲۵	۴۳	کمتر از ۵ سال	سابقه شغلی
۰/۵۳	۹۱	۵ تا ۱۰ سال	
۰/۱۹	۳۲	۱۰ تا ۱۵ سال	
۰/۰۳	۵	بیش از ۱۵ سال	وضعیت درآمد
۰/۳	۵۱	تا مبلغ ۵۰ میلیون ریال	
۰/۶۵	۱۱۱	۵۰ تا ۱۰۰ میلیون ریال	
۰/۰۵	۹	بیش از ۱۰۰ میلیون ریال	

به منظور آزمون فرضیه های تحقیق از مدل سازی معادلات ساختاری استفاده شده است. در این مدل، روابط بین متغیرهای تحقیق به طور همزمان سنجیده شده است. ضرایب تأثیر متغیرها بر یکدیگر و برآورد اثرات آنها در مدل ساختاری تحقیق به شکل شکل ۲ می باشد.

شکل ۲: ضرایب تاثیر متغیرها در مدل معادلات ساختاری

در بررسی قابلیت تبیین متغیرهای مکنون (پنهان) مدل توسط ابعاد آنها، بارهای عاملی برآورد شده همگی بزرگتر از ۰/۳ هستند و این امر، بیانگر این مطلب است که متغیرهای مشاهده شده، سنجه های مناسبی برای اندازه گیری و تبیین مفاهیم متغیرهای پنهان هستند. برآورد ضرایب سازه های تئوری رفتار برنامه ریزی شده نشان می دهد که نگرش افراد نسبت به سرمایه گذاری در ابزارهای نوین مالی اسلامی به میزان ۰/۳۲، هنجارهای ذهنی به میزان ۰/۳۱ و کنترل رفتاری درک شده به میزان ۰/۴۲ بر ایجاد و شکل گیری قصد افراد به سرمایه گذاری در ابزارهای نوین مالی اسلامی تاثیر گذار می باشد. همچنین ایجاد و شکل گیری قصد سرمایه گذاری در افراد دارای اندازه اثری به میزان ۰/۴۷ و کنترل رفتاری درک شده دارای اندازه اثری به میزان ۰/۶۹ در انجام سرمایه گذاری توسط افراد در ابزارهای نوین مالی اسلامی می باشند. ضریب تأثیر کلیه متغیرهای مورد آزمون در مدل تحقیق در جهت مثبت برآورد شده که نشان از تأثیرگذاری مستقیم آن ها دارد. به منظور انجام آزمون های تکمیلی و بررسی نقش تعدیلی ویژگی های جمعیتی شناختی بر تاثیر سازه های تئوری رفتار برنامه ریزی شده در تصمیم گیری افراد در سرمایه گذاری در ابزارهای نوین مالی اسلامی، داده ها و اطلاعات دریافتی از پرسشنامه های تکمیل شده بر اساس ویژگی های جمعیتی مختلف از قبیل جنس، وضعیت تاهل، میزان تحصیلات، سابقه شغلی و میزان درآمد تفکیک، و ضرایب تاثیر متغیرها بر یکدیگر با استفاده از مدل سازی معادلات ساختاری اندازه گیری شد. نتایج حاصل از آزمون های تکمیلی به شرح جدول ۴ می باشد.

جدول ۴: نتایج حاصل از آزمون فرضیه ها

جنسیت		فرضیه ها
مرد	زن	تأثیر نگرش بر شکل گیری قصد سرمایه گذاری
۰/۲۹	۰/۳۵	تأثیر هنجارهای ذهنی بر شکل گیری قصد سرمایه گذاری
۰/۲۸	۰/۳۴	تأثیر کنترل رفتاری درک شده بر شکل گیری قصد سرمایه گذاری
۰/۴۵	۰/۳۹	تأثیر کنترل رفتاری درک شده بر انجام سرمایه گذاری
۰/۷۲	۰/۶۸	تأثیر قصد سرمایه گذاری بر انجام سرمایه گذاری
۰/۴۸	۰/۴۶	
وضعیت تاهل		فرضیه ها
متاهل	مجرد	تأثیر نگرش بر شکل گیری قصد سرمایه گذاری
۰/۳۶	۰/۲۷	تأثیر هنجارهای ذهنی بر شکل گیری قصد سرمایه گذاری
۰/۳۲	۰/۳۱	تأثیر کنترل رفتاری درک شده بر شکل گیری قصد سرمایه گذاری
۰/۴۴	۰/۳۸	

۰/۶۷		۰/۷۱		تاثیر کنترل رفتاری درک شده بر انجام سرمایه گذاری
۰/۴۵		۰/۵۱		تاثیر قصد سرمایه گذاری بر انجام سرمایه گذاری
میزان تحصیلات			فرضیه ها	
دکتری	کارشناسی ارشد	کارشناسی		
۰/۲۹	۰/۳۳	۰/۳۵		تاثیر نگرش بر شکل گیری قصد سرمایه گذاری
۰/۲۷	۰/۳۳	۰/۳۴		تاثیر هنجارهای ذهنی بر شکل گیری قصد سرمایه گذاری
۰/۴۴	۰/۴۳	۰/۳۹		تاثیر کنترل رفتاری درک شده بر شکل گیری قصد سرمایه گذاری
۰/۶۷	۰/۷۰	۰/۶۸		تاثیر کنترل رفتاری درک شده بر انجام سرمایه گذاری
۰/۴۶	۰/۴۶	۰/۵۱		تاثیر قصد سرمایه گذاری بر انجام سرمایه گذاری
سابقه شغلی			فرضیه ها	
بیش از ۱۵ سال	۱۰ تا ۱۵ سال	۵ تا ۱۰ سال	کمتر از ۵ سال	
۰/۳۱	۰/۲۹	۰/۳۰	۰/۳۱	تاثیر نگرش بر شکل گیری قصد سرمایه گذاری
۰/۳۳	۰/۳۱	۰/۳۱	۰/۳۰	تاثیر هنجارهای ذهنی بر شکل گیری قصد سرمایه گذاری
۰/۴۷	۰/۴۳	۰/۴۱	۰/۴۱	تاثیر کنترل رفتاری درک شده بر شکل گیری قصد سرمایه گذاری
۰/۷۱	۰/۶۹	۰/۷۰	۰/۶۶	تاثیر کنترل رفتاری درک شده بر انجام سرمایه گذاری
۰/۴۹	۰/۵۱	۰/۴۶	۰/۴۴	تاثیر قصد سرمایه گذاری بر انجام سرمایه گذاری
میزان درآمد			فرضیه ها	
بیش از ۱۰۰ میلیون ریال	۵۰ تا ۱۰۰ میلیون ریال	تا مبلغ ۵۰ میلیون ریال		
۰/۳۲	۰/۳۱	۰/۳۲		تاثیر نگرش بر شکل گیری قصد سرمایه گذاری
۰/۳۴	۰/۳۱	۰/۳۱		تاثیر هنجارهای ذهنی بر شکل گیری قصد سرمایه گذاری
۰/۴۴	۰/۴۲	۰/۳۹		تاثیر کنترل رفتاری درک شده بر شکل گیری قصد سرمایه گذاری
۰/۶۹	۰/۷۰	۰/۶۷		تاثیر کنترل رفتاری درک شده بر انجام سرمایه گذاری
۰/۴۹	۰/۴۹	۰/۴۴		تاثیر قصد سرمایه گذاری بر انجام سرمایه گذاری

نتایج حاصل از آزمون فرضیه های پژوهش نشان می دهد که میزان تاثیرگذاری کلیه سازه های مرتبط با تئوری رفتار برنامه ریزی شده شامل روش و نگرش، هنجارهای ذهنی و کنترل رفتاری درک شده بر قصد رفتاری سرمایه گذاران در میان افراد مختلف با ویژگی های متفاوت جمعیتی شامل جنسیت، وضعیت تاهل، وضعیت تحصیلات و وضعیت درآمدی متفاوت می باشد. همچنین میزان تاثیر مثبت و معنی داری کنترل رفتاری درک شده و قصد رفتاری سرمایه گذاران بر سرمایه گذاری واقعی افراد در ابزارهای نوین مالی اسلامی نیز در گروه های مختلف جمعیتی متفاوت است. جمع بندی و نتیجه گیری

رفتار انسان بازتابی از عوامل مختلف است و شناخت این شبکه علیتی به منظور تحت تاثیر قرار دادن عوامل موثر بر رفتار از جمله امور بسیار مهمی است که طی سالیان متمادی متخصصین علوم رفتاری در پی آن بوده و هستند. دامنه شبکه مذکور نیز به حدی وسیع است که از انسانی به انسانی دیگر و از گروهی به گروه دیگر متفاوت می باشد. این پژوهش به بررسی کاربرد تئوری رفتار برنامه ریزی شده بر تصمیمات سرمایه گذاری در ابزارهای نوین مالی اسلامی پرداخت. بررسی فرضیه ها نشان می دهد که تئوری رفتار برنامه ریزی شده در تصمیمات سرمایه گذاران در سرمایه گذاری در ابزارهای نوین تامین مالی در بازار سرمایه کاربرد دارد. در این پژوهشی میزان تاثیر هر یک از عوامل موثر بر ایجاد قصد افراد در سرمایه گذاری در ابزارهای مذکور شامل روش و نگرش، هنجارهای ذهنی و کنترل رفتاری درک شده مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاصل از فرضیه ها نشان می دهد که روش و نگرش افراد به میزان ۳۲ درصد، هنجارهای ذهنی به میزان ۳۱ درصد و کنترل رفتاری درک شده نیز به میزان ۴۲ درصد بر قصد افراد در سرمایه گذاری در ابزارهای نوین تامین مالی تاثیر دارد. همچنین نتایج حاصل از پژوهش نشان می دهد که کنترل

رفتاری درک شده به میزان ۶۹٪ و قصد رفتاری سرمایه گذاران به میزان ۴۷٪ بر سرمایه گذاری واقعی افراد در ابزارهای نوین مالی به ازای ثابت بودن سایر متغیرها تاثیر می گذارد.

همانطور که نتایج حاصل از پژوهش نشان میدهد نگرش و هنجارهای ذهنی نسبت به سرمایه گذاری از جمله عوامل موثر بر قصد سرمایه گذاری افراد در ابزارهای نوین مالی می باشند. لذا هر چه نگرش و هنجارهای ذهنی نسبت به سرمایه گذاری مثبت تر باشد، قصد افراد برای انجام سرمایه گذاری افزایش می یابد. بنابراین پیشنهاد می شود کلیه مدیران و مسئولان بازار سرمایه تدوین و اجرای برنامه هایی در راستای افزایش آگاهی افراد نسبت به ابزارهای بازارهای سرمایه را در اولویت خود قرار دهند. از آنجا که خانواده، جایگاه اول را از نظر گروه اجتماعی تأثیرگذار دارد، مسئولان می توانند ابتدا خانواده را هدف تبلیغ خودقرار دهند. به علاوه تلاش در زمینه تبلیغات میتواند باعث تهییج سرمایه گذار و قصد انجام سرمایه گذاری او شود. ارائه طرح های مناسب آموزشی و پژوهشی درباره روش های سرمایه گذاری در ابزارهای نوین مالی اسلامی، می تواند نگرش افراد را تحت تاثیر قرار دهد. همچنین به منظور تقویت کنترل رفتاری درک شده در افراد به عنوان یک عامل کلیدی تاثیر گذار در شکل گیری قصد افراد در تصمیمات سرمایه گذاری به مسئولان پیشنهاد می شود که سرمایه گذاری در ابزارهای نوین را در افراد سرمایه گذار طوری نهادینه کنند که آن شخص از انجام این کار احساس رضایت نماید.

همچنین نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که کنترل رفتاری درک شده و قصد سرمایه گذاران، تاثیر مثبت و معناداری بر سرمایه گذاری واقعی آنها در ابزارهای نوین مالی اسلامی دارد. لذا این امر نشان می دهد که تا چه اندازه تقویت عوامل موثر بر شکل گیری قصد سرمایه گذاران می تواند به مشارکت هر چه بیشتر آن ها در بازار سرمایه کمک نماید. لذا تقویت کلیه عوامل مذکور به منظور توسعه و بهبود کمی و کیفی بازار سرمایه می باید در اولویت برنامه های مسئولان قرار گیرد. از طرفی با توجه به متفاوت بودن ضرایب حاصل از آزمون فرضیه ها در میان گروه های مختلف جمعیتی توجه به ویژگی های جمعیت شناختی نیز در تدوین برنامه های راهبردی توسط مسئولین توصیه می گردد. همچنین پیشنهاد می گردد در پژوهش های آتی علاوه بر در نظر گرفتن سایر تئوری های مرتبط با رفتار افراد به بررسی کاربرد تئوری رفتار برنامه ریزی شده در مدیران در بهره گیری از ابزارهای نوین تامین مالی در راستای تامین منابع مالی مورد نیاز بنگاه ها توجه شود.

کتابنامه (منابع)

۱. Ajzen, Icek., & Fishbein, Martin. (۱۹۸۸). *Theory of Reasoned Action-Theory of Planned Behavior*. University of South Florida.
۲. Al-Tamimi, H.A.H. (۲۰۰۶) Factors Influencing Individual Investor Behavior :An Empirical study of the UAE Financial Markets. *The Business Review*, Cambridge, ۵(۲).
۳. Barati, M. Allahverdipour, H. Moeini, B. Farhadi Nasab, A. Mahjub, H., & Jalilian, F. (۲۰۱۱). Assertiveness Skills Training Efficiency on College Students' Persuasive Subjective Norms against Substance Abuse. *Avicenna J Clin Med*, ۱۸ (۳), ۴۰-۴۹.
۴. Bashirian, S., Haidarnia. A., Allahverdipour, H., & Hajizadeh, E. (۲۰۱۲). Application of Theory of Planned Behavior in Predicting Factors of Substance Abuse in Adolescents. *J Fasa Univ Med Sci*, ۲ (۳), ۱۵۶-۱۶۲.
۵. Chang, S. (۲۰۰۴), *The visual Investor How to spot market trends*, Annual investor survey.
۶. Christopher, J.A., & Conner, M. (۲۰۰۱) Efficacy of the Theory of Planned Behaviour: A meta-analytic review, *British Journal of Social Psychology*, ۴۰, ۴۷۱-۴۹۹.
۷. Conner, M., & Armitage, C.J. (۱۹۹۸). Extending the theory of planned behavior: A review and avenues for further research. *J Appl Soc Psychol*, ۲۸(۱۵), ۱۴۲۹-۱۴۶۴.

۸. Ebrahimi Sarve Oli, M.H., Babajani, J., Hanafizadeh, P., & Ebadpour, B. (۲۰۱۷). Assessment of the behavioral determinants of individual investors in Tehran Stock Exchange based on structural equation modeling. *Journal management system*, ۶(۲۲), ۱۳۱-۱۴۶.
۹. Esmaeelzadeh, A., & Amiri, H. (۲۰۱۵). The survey of new instruments functions on tejarat bank performances in iran. *Journal of financial economics (financial economics and development)*. ۹(۲۱), ۵۷-۷۵.
۱۰. Gorjizadeh, M., & Khanmohammadi, Hamed. (۲۰۱۷). Influence of Behavioral finance factors on the decisions of individual investors. *Journal management system*, ۶(۲۴), ۲۷۵-۲۹۲.
۱۱. Hersi Warsami, M., & Mugambi Ireri, E. (۲۰۱۶). Does the theory of planned behaviour (TPB) matter in Sukuk investment decisions?. *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, ۱۲, ۹۳-۱۰۰.
۱۲. Hanifa, M.H., & Obiyathulla I, M.M.B. (۲۰۱۵). Why do issuers issue Sukuk or conventional bond? Evidence from Malaysian listed firms using partial adjustment models. *Pacific-Basin Finance J*, ۳۴, ۲۳۳-۲۵۲.
۱۳. Hussain, M., Shahmoradi, A., & Turk, R. (۲۰۱۶). An overview of Islamic finance. *J. Int. Commer. Econ. Policy*, ۷ (۰۱).
۱۴. Khoshnood, M., Vakilifard, H., & Foroughnejad, H. (۲۰۱۳). Evaluation Investor's Behavior in Tehran Stock Exchange with Analytic Network process (ANP). *Asset management and financing*, ۳(۱) ۲۰۱۹-۳۴.
۱۵. Merilkas, A., & Prasad, D. (۲۰۰۳). Factor influencing Greek investor behavior on the Athens stock Exchange, *paper presented at the Annual meeting of Academy of Financial Services*, Colorado.
۱۶. Metawa, S., & A. Almossawi, M. (۱۹۹۸). Banking behavior of Islamic bank customers: perspectives and implications. *Int. J. Bank Mark.* ۱۶ (۷), ۲۹۹-۳۱۳.
۱۷. Mohammadi, A., & Setoudeh, F. A comprehensive Model Including Macro and Micro Factors Affecting Investment Motives in Stock Exchange Market. *Financial knowledge of securities analysis*, (۲۰۱۵), ۸(۲۶), ۱۰۳-۱۱۴.
۱۸. Momeni, M., & Ghayoumi, A.F. (۲۰۱۶). Statistical Analysis with SPSS. Tehran.
۱۹. Obamuyi, T.M. (۲۰۱۳). Factors influencing investment Decisions in capital market: A study of individual investors In Nigeria. *Organizations and markets in emerging economies*, vol. ۴, ۱(۷).
۲۰. Said, A., & Grassa, R. (۲۰۱۳). The determinants of sukuk market development: Does macroeconomic factors influence the construction of certain structure of sukuk? *J. Appl. Finance Bank*. ۳ (۵), ۲۵۱-۲۶۷.
۲۱. Selamat, Z., & Abdul-Kadir, H. (۲۰۱۲). Attitude and patronage factors of bank customers in Malaysia: Muslim and Non-Muslim views. *J. Islam. Econ. Bank. Finance*, ۸ (۴), ۸۷-۱۰۰.
۲۲. Shafi, M. (۲۰۱۴). Determination Influencing Individual Investor Behavior in Stock Market: a Cross Country Research Survey. *Arabian Journal of Business and Management Review*, ۲ (۱), ۶۰-۷۱.
۲۳. Sharma, M., & Romas, J.A. (۲۰۰۸). Theoretical foundations of health education and health promotion. *USA: Jones and Bartlet publishers*, ۲st Ed.
۲۴. Sinaei, H.A., Hazbavi, Y., & on the Basis of the Main Styles of Investing in Ahvaz Stock Exchange. *Accounting Review*, ۲(۶), ۷۳-۹۲.
۲۵. Tavousi, M., Heidarnia, A., Montazeri, A., Taremi, F., Akbari, H., & Akbari, A. (۲۰۰۹), *Ofogh-e-Danesh. GMUHS Journal*, ۱۵(۴), ۳۶-۴۵.